

Aydınlanma Nedir?

John White

“Aydınlanma nedir?”in ebedi soru olması gibi, yanıtı da ebedi bilgelik olarak adlandırılmıştır. Tinsel yolculuğun hedefi budur: insan deneyiminin kalbine erişerek, elmasın kesilmiş her yüzünün aydınlanması gibi, varoluşun anlamına ve gerçekliğinin doğasına ilişkin tüm kuşkuyu gideren köklü bir anlayış. Bu, olgusal bir bilgi sorunu olmaktan çok bilgelik duygusu sorunudur; her şeyi bilmek değil, ama pekinliktir.

Ebedi bilgelik değişmez; hakikat tektir. Bu, tüm büyük dinlerin ve kutsal geleneklerin, tüm hermetik felsefelerin, gerçek gizemci okulların ve daha yüksek gizli yolların bilgeleri tarafından üzerinde anlaşılan bir şeydir. Aydınlanma bütün bunların merkezindeki hakikattir. Daha da açık söylersek, yaşamın özüdür –tüm büyümenin, gelişmenin, evrimin ereğidir. Temelde ne olduğumuzun keşfidir ve şu soruların yanıtıdır: Ben kimim? Neden buradayım? Nereye gidiyorum? Yaşamın anlamı nedir?

Aykırı görünse de, aradığımız yanıt özde *daha şimdiden ne olduğumuzdan* başka bir şey değildir –Varlık, tüm Oluşun kaynağı ve zemini olan en son bütünlük. *Aydınlanma Varlığın hakikatinin gerçekleşmesidir.* Doğduğumuz zamanki koşulumuz, hakiki kendimiz geleneksel olarak Tanrı, Kozmik Kişi, Yüce Varlık, her–şeydeki–Bir diye

adlandırılan Varlıktır (Bu arada belirtelim, kimi aydınlanmış öğretmenler –Buda bunlardan biriydi– daha iyi iletişim sağlayabilmek için tanrıtanırcı terimlerden kaçınmayı yeğlerler. Niyetleri böyle dil kullanıldığında ortaya çıkan ve anlamayı engelleyen derin kültürel koşullardan sakınmaktır). Bizler Varlığın belirleyicileriz, ama aynı zamanda kozmosun kendisi gibi Oluş sürecindeyiz –varoluşun kaynağının eksiksizliğini her geçen gün daha güzel bir biçimde dile getiren çok daha üst hallere doğru her zaman değişen, gelişen, büyüyen, evrimlenen bir süreç. Dolayısıyla, bizler yalnızca insan varlıklar değiliz; aynı zamanda insan oluşlarız. Aydınlanma oluştaki varlığın olağanüstü dengeli yerini anlamaktır.

Öyleyse, tüm varoluşun ve tüm deneyimin hakikati kesintisiz burada-ve-şimdiden, şu anda burada olandan, arayan, çabalayan ve soran şeyin başlangıçtaki doğasından, yani Varlıktan başka bir şey değildir. *Tinsel yolculuk o hakikati keşfetme ve yaşama sürecidir.* Kendini gören göz demektir –ya da daha doğrusu, kendi ‘Kendi’sini gören ben. Felsefi terimlerde, aydınlanma tüm ikiliklerin birliğini, tüm karşıtların uyumlu bileşimini, sonsuz çokluk ve türlüğün tekliğini kavramaktır. Psikoloji terimlerinde, aydınlanma tüm sınırlanma ve başkalık

duyusunun aşılmasıdır. Hümanist terimlerde, yolculuğun öğretisi olduğunu, yolun ve varış noktasının eninde sonunda bir olduğunu anlamaktır. Tanrıbilimsel terimlerde, Tanrı’nın ve insanın birliğini kavramaktır. Varlıkbilimsel terimlerde, bütün kozmosu aşan ama yine de aynı zamanda hiçbir şey O’ndan ayrı olmadığı ya da hiçbir zaman ayrı olamayacağı için her günkü gerçeklik olan tüm hallerin Halidir, tüm koşulların Koşuludur.

Aydınlanmaya pek çok ad verilmiştir. Buda “aydınlanmış kişi” anlamına gelir, Christ ve Mesih de öyle. Aziz Paul aydınlanmayı “Tanrı’nın anlayışı aşan huzuru”, Richard Maurice Bucke ise “kozmetik bilinç” olarak adlandırdı. Zen’de adı *satori*, yogada *samadhi* ya da *mokşa*, Sufilikte *fena*, Taoculukta *wu* ya da En Son Tao’dur. Gurdjieff ona “nesnel bilinç” adını taktı, Sri Aurobindo Üstün Zihin’den söz etti, mistik okullar ve okült yollar “aydınlanma”dan, “özgürleşme”den ve “kendini gerçekleştirme”den söz ettiler. Benzer olarak, aydınlanma birçok imge ile de simgelenmiştir: Hinduizmin bin taç yapraklı lotus (nilüfer) çiçeği, Hıristiyanlığın Kutsal Kâsesi, Budizmin saydam aynası, Yahudiliğin Davud Yıldızı, Taoculuğun *yin-*

yang çemberi, dağın doruğu, kuğu, dingin göl, gizemli gül, ebedi alev...

Ad ya da simge ne olursa olsun, sözel betimlemenin ne denli şiirsel ve esinleyici olduğu bir yana, doğrudan deneyimin yerini hiçbir şey tutmaz. Aydınlanma söze dökülemez –sözcüklerin, imgelerin ve kavramların ötesindedir; akıl, mantık, çözümlene ya da bencil-mantıksal-zihinsel varlığımızın herhangi bir yanı ile kavranamaz. Zihnin ne denli keskin ve anlayışlı, zekânın ne denli kurnaz olduğunun önemi yoktur. Bir simge açığa vurduğu kadar gizler de; sözcükler ancak hakikat *hakkındadır* –hakikatin kendisi değildir. Dolayısıyla sözcükler ancak yol gösterir, güvence vermez. Aydınlanma üzerine okumak tinsel bir disiplinin ya da kutsal bir geleneğin uygulamasının yerine geçmez. Edimsel deneyim olmalıdır; kek resimleri açları doyuramaz.

Öyleyse aydınlanmayı kendiniz deneyimlemeniz için kesinlikle “okunması” gereken tek şey Büyük Gizemdir; bunun için de derin düşünce gözüyle okumalısınız, usun gözüyle değil ve hiç kuşkusuz aydınlanma sanayisinin çeşit çeşit büyüleyici malları ile de değil. Dahası, ne denli çetin bir arayışa girdiğinizin, ne denli çok çaba harcadığınızın önemi yoktur, aydınlanma hiçbir zaman elde edilemez –ancak keşfedilebilir. Bunun için hepimiz tinsel geleneklerin lütf dedikleri şeye bağımlıyız.

Ama bol bol lütf –şaşırtıcı ölçüde lütf– vardır. İsa’nın dediği gibi, eğer ekmek isterseniz, size taş verilecek değildir. Arayın, bulacaksınız. Kapıyı çalın, size açılacaktır. Evrensel bir zekâ yolun her adımında size gereksinim duyduğunuz her şeyi sağlar. Bütün amacı yalnızca sizi hakiki doğanıza uyandırmaktır. Aydınlanma ya da göklerin krallığı sizin doğuştan hakkınızdır.

Aydınlanmanın doğuştan hakkımız olduğunu öne sürsek de bu kolay bir iş değildir. Lütf herkesin üzerine yağmur gibi iner, ama yine yağmur gibi, ancak onu “yakalamaya” uygun biçimde hazırlanmış bir kap tarafından alınabilir. Hazırlık bir bilinç değişimini kapsar. Bu değişim olmaksızın, yağmurun üzerinden akıp gittiği taşlardan başka bir şey değildir; ama bu değişimle, gökten yağarı alabilen kupalar ya da kadehler biçiminde oyulup işlenmiş taşlara dönüşürüz. Doğuştan hakkımız olan aydınlanma dümdüz bir yol da değildir. Tinsel yol üzerinde, tuzak olmasa bile çıkışı olmayan birçok yan yol vardır. Aynı zamanda, zihinde kaotik kargaşa dönemleri, içgörü ve kısmî buluş anları, tükenme ve tam bir ilgisizlik aralıkları, tinsel yolculuğun sonsal önemine olan imanın, tek başına, sizi tökezleyerek de olsa ileriye götürdüğü yoğun mücadele ve kuşku

zamanları da vardır. Bu hakiki ‘kendi’ mizi bulma süreciyle ilgili ne söyleyebiliriz?

Kutsal gelenekler, entelektüel inceleme için düşünülmüş daha yüksek dünyalara ilişkin sıradan betimlemeler sunmaktan çok, doğru yaşamayı ve an’ın farkında olmayı vurgularlar. Bunun anlamı böyle betimlemelerinin olmadığı değildir – gerçeklik haritalarıyla ilgili onların da betimlemeleri vardır.

Ama eğer bir Zen ustasından, sözgelimi *satori*’nin ne olduğunu açıklamasını isteyecek olursanız, yerden bir taş alıp bunu size verebilir, ya da bir köpek gibi hırlayabilir, ya da aynı ölçüde şaşırtıcı başka bir şey yapabilir. Böyle bir davranıştaki niyet, sizin son derece şey- odaklı ve dille sınırlı, kültür tarafından son derece koşullanmış olan sıradan farkındalık durumunuzdan birdenbire kopmanıza yardımcı olmaktır. Ya da sizi şöyle bir *koan* –görünürde çözülemez bir bulmaca– ile şaşırtabilir: “*Aydınlanmadan önce, odun yarar, su taşırdım. Aydınlanmadan sonra, odun yardım, su taşıdım.*”

Böylesi bir “çılgın bilgelik”ten tinsel arayış içindeki kişinin anlaması gereken şey nedir? Yanıt şudur: Gerçeklik değişmez, ama sizin gerçekliğe ilişkin *algınız*, siz bilincinizi değiştirdikçe değişir. Eski Hindistan’ın *rishilerinin* dediği gibi, bilgi bilinçte yapılır. Bu nedenle aydınlanma öncesi ve sonrası farklılık sizdedir –gerçeklikte değil. Sınırlama sizdedir –bilincinizdedir– ve o sınırlama aşıldığı zaman varoluşu farklı bir biçimde algılar ve dolayısıyla onunla yeni bir biçimde ilişkiye girersiniz. Kimlik duygunuz değişir. Kendinizi varoluşun tüm geri kalanından ayrı, soyutlanmış bir fiziksel biçim olarak deneyimlemek yerine kozmosu kendi özsel varlığınız ile birleşik ve içsel bağlamda bir olarak deneyimlersiniz.

Bugün dünya gezegeni yaşama yönelik eşi görülmemiş tehditlerle yüz yüzedir. Ama üzerimize gelen toplumsal – ekonomik, çevresel, nükleer/askeri– bu tehlikeler, bizimle dalga geçercesine, kendi zihinlerimizin –cahilliğimizin ve ben-merkezliliğimizin– ürünleridir. Şimdi, bir sorun onu yaratan düzeyde çözülemez. Dolayısıyla insanlığın yüz yüze olduğu tehlikelerin çözümü sıradan zihnin ya da kendi-duyusunun ötesine geçmeyi gerektirir. Siyasi eylem, toplumsal programlar, insanlık için yapılan çalışmalar ve benzer şeyler iyidir, ama yetersizdir. Ancak dönüşmüş bilinç dünyayı dönüştürebilir. Öyleyse en son eylem aşlında bilinci değiştirmekten başka bir eylem değildir.

Aydınlanma kurtuluştur, özgürlüktür. Bir kişi bile özgür olmadığı sürece, hiç

kimse özgür değildir. Tarih boyunca, gerçekten aydınlanmış insanların her zaman dünyaya adanmış bir hizmet misyonunu üstlenmelerinin nedeni budur. Kendini gerçekleştirme kişinin bütün varlığının dönüşümüyle sonuçlanır –hem içsel farkındalığının hem de dışsal davranışının. Aynı bir ben olduğu yanılması dağılıp gider. İnsanların kendilerine ilişkin yanıltıcı imgelerini varoluşun hakikatinden korumak için sürekli yinededikleri –daha doğrusu egonun yinelediği– tüm yıpratıcı düzen, hile ve savunmalardan olağanüstü bir kurtuluş söz konusudur. Kendine acıma, kendini haklı görme, öfke, şehvet, kıskançlık, uyuşukluk vb. uçup gider. Geriye kalan şey sıradan algıya bir insan biçiminde görünür. Tüm öteki insanlar gibi o da yer, uyur, yürür ve işlevlerini yerine getirir. Koan’da dendiği gibi, odun yarmayı ve su taşımayı sürdürür. Ama kişinin sonsuzla tam birliğinin farkına varıldığında, kişisel olan evrensel dönüşmüştür. Enerji ve zekâ ağır işi hafifletecek, görevlerde ve ilişkilerde yaratıcı olacak şekilde özgürleştirilmiştir. Azizlik ve bilgelik açığa çıkar. Yaşam yalın ve birleştirici bir duruma gelir. Dünya harika, olağan olan olağanüstü olur. Önceden bir sorun olarak görülen koşullar bir meydan okuma, giderek heyecan verici bir öğrenme, büyüme ve dünyanın yükünü üstünden bir parça atma olanağına dönüşür. Hoşa gitmeyen koşullar, güç koşullar yine olabilir, ama tikslenme ve onlardan dolayı acı çekme söz konusu değildir.

Anlamak bilinç halinizin bir işlevidir. Mutluluk da öyle. Bilincinizde bir “başka” olduğu sürece, anlamınıza ve mutluluğunuza bir sınır olacaktır. Bilgisizlik ve acı çekme kendi koşullarınıza getirdiğiniz ben ya da ben-merkezlilik derecesiyle doğru orantılıdır. Ama ‘Bir’den başka hiçbir şey olmadığında, her şeyin ‘Kendi’si olduğunuzda, sonsuz ölçüde doymuş, sonsuz ölçüde kendinden emin, sonsuz ölçüde mutlu olursunuz. Böyle bir durumda, varoluşun kendisinin içkin olarak kutsama dolu olduğu görülür. O zaman, yaşamınızda gerçekleşen her şey ve yapmanız gereken her şey bütünüyle kabul edilebilir. Salt varlığınız herkesin özgürleşmesine ve dünyanın kurtuluşuna katkı sağlar.

Aydınlanma dağına çıkan birçok yol vardır. Ama yollar tepeye vardığında, hakikatin bir olduğu anlaşıldığında bütün yollar birleşir. Başka bir deyişle, ben öldüğü ve siz yaşama, gerçekliğe yeniden doğduğunuz zaman. Aydınlanan kişinin durumunda, yalnızca yolcu olmadığınızı –aynı zamanda yol ve dağ olduğunuzu– keşfedersiniz. İsa’nın çarmıhta kalbinde bağışlamayla ölmesinin nedeni budur. Bunu tam şimdi gerçekleştirme sizin için olanaklı, çünkü bu her an tam da içinde bulunduğunuz durumdur.

Ahntı: *Aydınlanma Nedir? İç Dünyanın Keşfi*, Ed. John White, Ayna Yay., Çev: Cengiz Erengil, 2002, s.14-26.

Musa ve Tahayyülündeki Rab İzzet Erş

Kâle inneke len testetia maiye sabrâ
Ve keyfe tesbiru alâ mâ lem tuhit bihî hubrâ [1]

Kur'an-ı Kerim'in Kehf Sûresinde Hızır ile Musa'nın öyküsü anlatılır [2]. Öyküde Hızır'ın ismi geçmese de, her nevi yeniliğe, doğuma gebe olduğundan onun Hızır (yeşillenen) olduğuna kanaat getirilir. Zira Kur'an'da Hızır isminde bir kişi anılmaz, ancak *hudrin* olarak kullanılan kelime bu mânâyâ işaret eder [3]. Hızır her daim yeni doğandır. Tabiata ait olduğu kadar gönle, kalbe, vicdana, akla, zevke ve insanın mânevi olarak varlığını kendinde hissedeceği her nevi doğumun, varlığa dokunuşun, Allah'ın yüzünü görür gibi görmenin mutluluğunun adıdır. Bu nedenle, muhakkikler Hızır'ın Musa ile karşılaşmasını, hakikat ilminin (ilm-i ledün)

[1] Kur'an-ı Kerim, *Kehf Sûresi* 18/68 "Şöyle dedi: Doğrusu sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin. Kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredebilirsin?"
[2] Kur'an-ı Kerim, *Kehf Sûresi* 18/65-82 "(Orada) Kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiştik ve ona katımızdan bir ilim (ilm-i ledün) öğretmiştik. Musa ona: 'Sana öğretilenden, bana da bir bilgi öğretmen için sana tâbi olabilir miyim?' dedi. (O da): 'Doğrusu sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin. Kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredebilirsin?' (Musa): 'İnşallah,' dedi, 'beni sabredici bulursun, senin emrine karşı gelmem.' (O kul): 'O halde,' dedi, 'eğer bana tabi olursan ben sana anlatıncaya kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma.' Bunun üzerine yürüdüler. Nihayet gemiye bindikleri zaman gemiye deliverdi. (Musa): 'Halkını boğmak için mi gemiyi deldin? Gerçekten sen çok tehlikeli bir iş yaptın!' dedi. (O kul): 'Sen benimle beraber bulunmağa dayanamazsın, demedim mi?' dedi. (Musa): 'Unuttuğum şeyden ötürü beni kınama ve bana bu işimden dolayı bir güçlük çıkarma,' dedi. Yine yürüdüler. Nihayet bir oğlana rastladılar. (O kul) hemen onu öldürdü. (Musa): 'Bir can karşılığı olmadan temiz bir cana kıydın ha? Doğrusu sen, çirkin bir iş yaptın!' dedi. (O kul): 'Ben sana, sen benimle beraber bulunmağa dayanamazsın, dememiş miydin?' dedi. (Musa) dedi ki: 'Eğer bundan sonra (bir daha) sana bir şey sorarsam, artık bana arkadaşa olma. (O zaman) benim tarafımdan sana özür ulaştırmış (artık benden ayrılmakta mazur sayılırsın).' Yine yürüdüler. Nihayet bir kent halkına varıp onlardan yemek istediler, (kent halkı) onları konuklamaktan kaçındılar. Derken orada yıkılmağa yüz tutan bir duvar buldular; hemen onu doğrulttu. (Musa): 'İsteseydin buna karşılık bir ücret alırdım,' dedi. 'İşte,' dedi 'bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır. Şimdi sana sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereceğim:
O gemi, denizde çalışan yoksullarındı. Onu kusurlu yapmak istedim, çünkü onların ilerisinde her gemiyi zorla alan bir kral (melikun) vardı. Oğlana gelince, onun anası babası mü'min insanlardı. Bunun, onlara azgınlık ve küfür sarmasından korktuk. İstedik ki Rableri onun yerine onlara ondan daha temiz, daha merhametli birini versin. Duvar ise şehirde iki yetim çocuğun idi. Altında onlara ait bir hazine vardı. Babaları da iyi bir kimse idi. Rabbin istedi ki onlar (büyüyüp) güçlü çağlarına ersinler ve Rabbinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar. Bunları, ben kendiliğimden yapmadım. İşte senin sabredemediğin şeylerin içyüzü budur.'
[3] Kur'an-ı Kerim, *Rahman Sûresi* 76 "Muttekiine alâ refrefin *hudrin* ve abkariyyin hisân."

şeriat ilmine olan tenezzülü olarak anlarlar [4].

Şeriat, İslâmî bir kavram olarak *varoluşa uygunluğun yasalılığıdır*. Örneğin, psikoloji bir *logic* olarak nefis biliminin ilkelerinin genel adıdır. Bu ilkeler bilim olarak belirli bir paradigmanın yasalılığını taşır. Bu yasalılığa *şeriat* denilmektedir [5]. Hakikat ise bir olgunun ilineklelerinden soyutlanmış olarak *özünü* ifade etmektedir. Öz (cevher) her ne kadar ilinekler (arazlar) vasıtasıyla bilinir olsa da, öz nitelik daima ilineklelerin soyutlanmasıyla tecelli eder. Bu kavramlar mutasavvıfların özgün anlatımlarında *hak* ve *tahakkuk* olarak ifade bulmaktadır. *Hak* özdür, *tahakkuk* özün belirli bir form altında belirşe çıkmasıdır. Hakkın tahakkuk etmesine *hakikat* yani *gerçeklik* denilmektedir.

Bu mânâ gereğince muhakkikler (hakikat ehli kişiler), hakikatin şeriatından çıktığını kabul etmezler. Zira *hakikat* en doruk noktasında Allah'ın ef'aline işaret ettiğinden zâtidir ve başlangıcın aynında, düşüncesinde vardır. Her ne kadar merâtib şeriat ile başlasa da, bu başlangıç varlıksal öze gidişin önsel şartı olarak belirir. Zira merâtib özden gidiş değil, öze gidiştir. Bu nedenle de şeriatı takdir eden ve hükmünü zâhir kılan memur, şeriat ehli değil ârifdir [6]. Ehl-i şeriat tekadir-i ârifâna biat ile mümin olurlar. Bâtınî geleneğin gizlediği sır buradadır.

Musa ile Hızır'a gelince... Hızır kendisiyle beraberliğe, beraber yapacakları seyahate sabredemeyeceği konusunda Musa'yı uyarır. Bu seyahate mutasavvıflar seyr-i sülûk derler. Seyr-i sülûk insanın kendi hakikatini bir müridin yardımı ile şahadet etmesi mânâsına, özü kıble edinerek yapılan bir seyahattir. Müridin vasıtasıyladır, çünkü mürid kendini bilmeye arif olandır. Bu nedenle, birlikte seyrine daldıkları seyirler, Musa'nın kendi iç âlemine ait tanıklıklardır. Hızır karakteri seyyah Musa'ya Musa'yı gösterdiğinden, burada anlatılan öykü de ve Musa'nın eşlik etmekte zorlandığı Hızır da Musa'nın kendi kemâline işaretidir. Velhâsıl Hızır'ın, Musa'nın muhayyilesindeki Rab olduğu, hariçte değil iç âleminde gördüğü Rabbi

[4] Niyazî-i Mısırî, *Mavâidü'l İrfân* (İrfân Sofraları) 58. Sofra

[5] İslâm şeriatına göre ahlaki bir yaşamın öncelikli şartı, diğerinin hakkı olandan el kesmektir. Yani göz dikmemek, tamah etmemek, arzuya binaen çalışıp elde etmektir. Birilerinin *el kesmek* ile önerilen yaşamsal koşulu eli gerçekten kesmek olarak algılaması, İslâm'ın değil Müslümanların sorunudur. Bu ve benzeri yanlış algılar, İslâm'ın hakikatini değil kötüyü meyyal olan fesat suçluları bozar. *Fesat* zâten *bozuk* olduğundan nefesine yol bulur. Onun kalbinin fesadını icrâ etmek için bir dine ihtiyacı yoktur. Fesadı zaten onun dinidir.

[6] Kur'an-ı Kerim, *Âli İmrân Sûresi* 3/110 "Te'murüne bil ma'rûfî" (Mâruf ile emredersiniz)

(efendisi) olduğu ve Musa'nın bu görüşünün tecelli-i ilâhi olduğu muhakkaktır [7].

Hızır karakterinin bir isimle değil ancak "*bir adam*" şeklinde anılmasının nedeni, Hızır'ın kendine ait bir bedeni olmaması ancak farklı bedenlerde görünebilmesine işaret eder. Zira Hızır hikmetli değildir, hikmetin kendisidir. Hikmetin olduğu şuuru kendisine beden olarak alır. Bu misal, Tanrı'nın Musa'nın ağzına kelâmı koymasından [8] veya havarilerin Pentikos gününde üzerlerine Ruh-ül Kudüs'ün inzal olmasından [9] daha farklı bir ifade değildir. Zira Hızır Allah'ın *diriliğine* işaret eder.

Bu minval üzere Hızır'ın hasar verdiği gemi Musa'nın kendi sülûkunu gösterir. Bahiste geçen gemi Musa'nın Hızır'la çıktığı yolculuğun aracıdır. *Gemi* daima sülûku gösterir denilemez, ama mürid ile binilen gemi sülûka işaret eder denilebilir. Hızır'ın gemide açtığı delik, Musa'nın inancını yaralamıştır. Zira Musa'nın itikâdı günlük yasalarla hayatın tabii düzenini korumak yönündedir. Musevi bilinç daima hayatın devamlılığını ve hakların korunmasını gözetir. Ancak hayatın içinde *gemiler* bazen hasar görürler. Böyle olduğunda hasara neden olan şey ortadan kaldırılmaya çalışılır. Bu ortadan kaldırış daha güzel ve daha yaşanılır bir dünya için *iyinin* istemidir. Yine de kadim bilgelikte geminin bazı durumlarda hasar görmesi olumsuz kabul edilmez.

Musa ile Hızır'ın seyahatinde, Musa olgunun süreçteki ara bir durumunu, Hızır ise olgunun bütünlüğünü (kemâli) göstermektedir. Gemiye hasar veren Hızır olmasaydı, ancak yine de bu hasara üzülmeyen bir karakteri temsil etseydi de Musa'nın tepkisi farklı olmayacaktı. Çünkü Musa isyankârdır. Haksızlıklara ve adaletsizliğe canı pahasına tepkisini gösteren bir karakterdir. Ancak bu tepkisi itikadıyla sınırlıdır. *Gemisinde* açılan delik bu itikadın sarsılmasıyla ilgilidir. Basitçe, Musa'nın imanını temsil eden gemideki bu hasarın, müridin irşadına aldığı talibin mânevi tekâmülü için gösterdiği bir ders olduğu sonucuna varılabilir.

Musa'nın seyrindeki ikinci vaka suçsuz bir çocuğun Hızır tarafından öldürülmesidir. Bu ölümün nedeni Hızır değil de Tanrı'nın kendisi olduğunda inançlı bir insan için durum daha kabul edilebilir olmaktadır. Ancak Musa'nın isyanı ölüm olgusunun kendisine de karşıdır. Bu vaka aynı zamanda şeriatın da çelişkinliğini taşır. Öyle ki insanlar dünyevi hayatlarında nasıl yaşarlarsa yaşasınlar, neticede hepsi ölmektedir. Ölüm sonrası cennet tasvirleri veya mümine ödül

[7] Metin Bobaroğlu *Büyükdada Sohbetleri* 9 Temmuz 2013

[8] Tora, *Çıkış* 4:12

[9] İncil-i Şerif, *Resullerin İşleri* 10:44

olarak sunulan *devamlılığın* adı her ne olursa olsun, Musa'nın kitabında yer almamaktadır.

Musa'nın irşadında ise, ölen çocuk Musa'nın kendi çocukluğudur. Tarikatta kişinin kendisini reddetmesi olarak betimlenen olguya işaretler. İsa'nın "*Canını bulan onu zayıf edecektir; benim uğruma canını zayıf eden onu bulacaktır*," hükmündeki hakikate işaret eder [1]. Zira tarikat, neyi aradığı muhal olsa da *arayanların* buluşma yeridir. Bu nedenle en çetin tarikat yolunun hayatın bizzat kendisi olduğu ifade edilir. Çünkü kişi kendini (kendi olarak bildiğini) inkâr etmediği sürece tekâmüle yol bulamamaktadır. Zira *bilen* yeni bir şey bilmeye toktur. Yeni olanın bilgisine nail olanlar *bilmeyenler* veya bilgisinin esiri olmayanlardır.

Çocukluk dönemi, karakterin en önemli kazanımlarının mahâlidir. O dönemin kişiye kattıkları, kazanımları veya yitirileri ne olursa olsun en güçlü hislerin kaynağıdır. İrşada giren talip çocukluğunun bütün kodlarını inkâr ile karşılaşır. Bunu birisine iyilik ya da hoş görünmek için değil, varlığına dokunmanın zaruri bir şartı olduğu için yapmak zorundadır. Yine de talip, et ve kemiğe dönüşen bu tesirli anıları ancak daha güçlü deneyimlerin vasıtasıyla iradi olarak terk edebilir. Hiyerofanın mabette talibi soyması buna işaretler. Soyar ve yeni bir giysi giydirir [2].

Hızır ile seyahatinde Musa'nın tanık olduğu üçüncü hadise, Hızır'ın kendilerine hiçbir yardımı dokunmayan, misafirliklerini kabul etmeyen kişilerin yıkılmakta olan duvarını tamir etmesidir. Çünkü şeriat kısas kanunu şart koşar. Kötülüğün olduğu gibi iyiliğin de karşılığı olmalıdır. Karşılıksız olarak vermek, verilenin değerini tanımsız bırakır. Bu tanımsızlık zemininde ölçü ve denge kaybolur. Şeriat bu nedenle *sevgiyi* hükmî zeminin ortadan kaldırıcısı olarak görür.

Hızır'ın onardığı duvar Musa için şeriatın simgesidir. İnisyasyonda esas olan inkârdan sonraki ikrardır. İtikatlar terk edilmeye çalışıldığında çoğu zaman kokusu talibin üzerine siner. Hakikat ehli müstesna, bu koku kişinin nefesinin kokusudur. Koku dışarıdan değil ama içeriden geldiğinden, mürşid onun terk edilmesinde fayda aramaz. Esas olan üzerindeki hâkim olan imgenin kalkmasıdır. İnkârdan sonra ikrar, mabudun bilince taşınmasıdır. Arabî Hazretleri'nin "*Put a dahi tapsalar Allah'a yol bulurlar*," demesinin sebebi budur. Puta olan muhabbet Rabbi buldurmaz, ancak putun şuurda gölge yaratan imgesi silindiğinde, put artık bilinçsiz yönelimin nesnesi değil,

[1] İncil-i Şerif, *Matta İncili* 10:39

[2] Tora, *Sayılar* 20:28 "Ve Musa Harun'un esvabını çıkardı, ve onları oğlu Eleazar'a giydirdi: ve Harun orada, dağın tepesinde öldü; ve Musa ile Eleazar dağdan indiler."

ama ibadetin gereci durumuna yükselir. Bu mesele özü itibariyle üzerinde oturan hazinenin kazılıp bulunmasıyla ilgilidir. Ancak Hızır'ın uyardığı üzere bunun dahi daima bir vakti vardır.

Bu üç vaka Musa'ya haberi bildirilen üç hazretler. Gemisi zarar gören fakir Hz. Eyüp, çocuğu Allah'ın eliyle ölen mümin Hz. Davud ve duvarının altında hazinesi olan çocuklar da Hz. Ali'nin iki oğlu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir [3].

Eyüp zâhir ve bâtın gemisi hasar gören bir mümine işaret eder. Zâhiren önce servetini, ardından çocuklarını ve sağlığını kaybeder. Bunların neticesi olarak da toplum önünde itibarını yitir. Bâtında, yani iç âleminde ise üç kişi sûretinde görünen *vesvese*, *isyan* ve *ümitsizlikle* imanı sarsılır. Hızır, Allah'ın olaylar içindeki gizil mevcudiyetini temsil ettiğinden, bunları da Hızır'ın yaptığı söylenebilir.

Tasavvufi bir yorumla, Allah'ın mesh ettiği Şeytanın Eyüp'ün kendi iç sesi olduğu fikrinden yola çıkarak, Eyüp'ün yaşadığı deneyimin kendi iç âleminde gerçekleştiği sonucuna varılabilir. Eyüp kendi iç âleminde döndüğünde orada varsılıklarını gördü. Varlığının, övüncü olmasından gurur duyduğuna ve bunun Rabbine giden yolda engel olduğuna karar verdi. Allah'ın izniyle, ancak kendi eliyle varsılıklarından soyundu. Dayandığı bütün duvarları kendi eliyle yıktı. Geleceği olan çocuklarından, yaşamının teminatı olan maddi gücünden, medet umacağı itibardan ve nihayet sağlığından soyundu. Ve *vesvese*, *isyan* ve *ümitsizlikle* imanını sınamadı. Bu Hızır'ın kendi bindiği gemiyi vurması gibidir. Çünkü Hızır'ın öyküsünde korsanlar olarak anlatılan *ölüm meleği* geldiğinde bunların hepsi değerini zaten yitireceklerdi. Eyüp bunlardan feragat ederek bekâya uzandı.

İkinci hadisede mümin aile Davud ve karısı Bat Şeba'dır. "Eli kanlı" Kral Davud, melekûtu altında bulunan ve ordusunda kendisi için savaşan bir askerin karısını kendine eş olarak almak ister. Hukuken kocası yaşayan bir kadını kendine eş olarak alması mümkün olmadığından, askerin savaşta ölmesini sağlar. Dul kalan kadını kendine karı olarak alır ve kadını gebe bırakır. Ancak Rab doğan çocuğun yaşamasına izin vermez. Davud'un bu ölüm hadisesi sürecinde pişman olduğu ve farklı bir kişiliğe büründüğü anlaşılır. Mevzu Tanah'ta şöyle anlatılmıştır:

"*Ve Natan evine gitti. Ve RAB Uriya'nın karısından Davud'a doğan çocuğu vurdu,*

[3] Kербela Hadisesi Kur'an- Kerim'in yazılmasından sonra meydana gelmiş bir hadisedir. Lâkin anakroni hakikati bozmaz.

ve çocuk çok hasta idi. Ve Davud çocuk için Allah'ı aradı; ve Davud oruç tuttu, ve içeri girip bütün gece yerde yattı. Ve evinin ihtiyarları kalktılar, ve kendisini yerden kaldırmak için yanında durdular; fakat o istemedi, ve onlarla beraber ekmek yemedi. Ve yedinci gün vaki oldu ki, çocuk öldü. Ve Davud'un kulları çocuğun öldüğünü ona bildirmeğe korktular; çünkü dediler: İşte, çocuk sağken ona söyledik, sözümüzü dinlemedi; çocuk öldü diye nasıl söyleyelim? Kendine bir zarar edecek. Ve Davud kullarının fısıldaştıklarını gördü, ve çocuğun öldüğünü Davud anladı; ve Davud kullarına: Çocuk öldü mü? dedi. Ve: Öldü, dediler.. (Davud dedi) Ben ona gideceğim, fakat o bana dönmeyecektir. Ve Davud karısı Bat Şeba'yı teselli etti, ve onun yanına girip onunla yattı; ve kadın bir oğul doğurdu, ve onun adını Süleyman koydu. Ve RAB onu sevdi; ve peygamber Natan eliyle gönderdi, ve RAB uğruna onun adını Yedidyâ koydu." [4]

Çocuğun babanın sırrını taşıması esasınca ölen çocuğun yerine kendisine verilen *Yedidyâ* [5] Davud'a ait bir sıfattır. Bir kişi dönüştüğünde bu toplum için büyük bir iş değildir. Ama o kişi krala, kralla beraber bütün toplum dönüşür. Davud Bat Şeba'nın kocasını öldürmüştür. Bu yaptığında tamah ve zina vardır. Ancak vicdanî rahatsızlığı nedeniyle Davud'ta meydana gelen dönüşüm bütün ümmetinin dönüşmesine neden olmuştur. İncil'de söylendiği gibi, "*kavmin uğruna bir adamın ölmesi hayırlıdır*" [6]. Yine tasavvufi bir yorumla, ölmesi hayırlı olan, insanın tamaha olan arzudur. Kavm olarak ifade edilen olumlu niteliklerin bekâsı uğruna, hak olan arzuların feragat etmek en hayırlısıdır.

Hızır'ın üçüncü dersi kendisine misafirperver davranmayan birisinin yıkılmakta olan duvarını onarmasıyla ilgilidir. Bu duvar Hz. Ali'nin evinin duvarıdır. Babaları mümin olan çocuklar da oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Hızır ve Musa'yı, yani *Hakkı* ve *ilâhi yasayı* hoş karşılamayan ev sahibi ise *Yezid*'dir.

Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "*Ben ilmin şehriyim ve Ali de onun kapısıdır*" [7]. Bu şehir Hz. Peygamber'in makâmıdır. Şehir içindeki Beytullah olan Kâbe de İmam Ali'nin evidir. Zira insan nerede doğarsa oraya aittir. İmam Ali Kâbe'de doğmuştur [8]. Kâbe mutasavvıfa indinde kalbi remz eder. İslâm âleminde Ali, kalbi temiz ve fesada

[4] Tanah, *II. Samuel* 12:15-19, 23-25

[5] Yedidyah; İbrance Allah'ın sevgilisi anlamına gelir. *Yadid* kelimesinin Arapça karşılığı *vedüd* kelimesi olsa da ismin anlam karşılığı Habibullah'tır.

[6] İncil-i Şerif, *Yuhanna İncili* 18:14

[7] Hadisin rivayet edildiği kaynaklar: *el-Cami'us-Sağır* 1/415, *Sevaiku'l-Muhrika* 73; *Tehzibu't-Tehzib* 6/320; *Müstedrek-i Hâkim* 3/126

[8] Hakim Müstedrek'te ve İbn-i Sabbağ Malikî Fusulu'l-Muhimme 1.fasıl s.14

ortak olmayan bir kişiliği temsil eder. O, Ali'nin ef'ali *Hasan* ile *Hüseyin*'dir. Her iki isim de Arabî *hüsn* kökünden gelmektedir ve *güzel* ile *hayırlı* mânâlarına haizdir.

İmam Ali'nin vefatından sonra Hasan ve Hüseyin yetim kalmışlar, ancak rehbersiz kalmamışlardır. Zira babalarının mirası olan *ilim* onlara yol göstermiştir. Bu ilim, ilm-i ledündür. İslâm'ın tebliğine karşı Hz. Peygamber'in dinini yıkma gayretine girişen Muaviye ve hademeleri, Peygamber'in tebliğ ettiği her ayetin aksini yapmaya çaba göstermişlerdir. Örneğin, Peygamberin Ehl-i Beytim dediği Fatma, Ali, Hasan ve Hüseyin'e savaş açmışlar, İmam Ali'nin katline vesile olmuşlar, Hasan ile Hüseyin'i ise bizzat öldürmüşler; on iki imamın [1], on

[1] 12 İmam ve vefatları: 1. Hz Ali, Harici Abdurrahman ibni Mülcem tarafından şehit edildi. 2. Hasan, Muaviye'nin emriyle karısı Cude tarafından zehirlenerek şehit edildi. 3. Hüseyin, Yezid'in emriyle Şimr tarafından, 4. Zeynel Abidin, Emevi halifesi Abdülmelik'in emriyle Hişam tarafından, 5. Muhammed Bakır, Hişam'ın kardeşinin oğlu Velid bin Abdülmelik tarafından zehirlenerek, 6. Caferi Sadık, Abbasi hükümdarı Mansur emriyle zehirlenerek, 7. Musa Kazım, Abbasi hükümdarı Harun tarafından zehirlenerek, 8. Ali Rıza, Abbasi hükümdarı Memun tarafından zehirlenerek, 9. Muhammed Taki, Abbasi hükümdarı Mutasım tarafından zehirlenerek, 10. Ali Naki, Abbasi halifesi Mütevekkil'in oğlu Mu'tezz tarafından zehirlenerek, 11. Hasan Askeri, Abbasi hükümdarı Mutemid tarafından zehirlenerek şehit edildi. 12. Muhammed Mehdi, vefatına dair bilgi bulunmamaktadır.

MISRALAR

Anayasası İnsanın Can Yücel

(21 Ağustos 1926 - 16 Ağustos 1999)

“Ustamız Eluard'ın izinden”

Kan yasası bu insanın:
Üzümden şarap yapacaksın
Çakmak taşından ateş
Ve öpücüklerden insan!

Can yasası bu insanın:
Savaşlara yoksulluklara
Ve bin bir belaya karşı
İlle de yaşayacaksın!

Us yasası bu insanın:
Suyu şavka döndürüp
Düşü gerçeğe çevirip
Düşmanı dost kılacaksın!

Anayasası bu insanın
Emekleyen çocuktan
Uzayda koşana dek
Yürürlükte her zaman.

dört masum-u pakın [2], on yedi kemerbestin [3] kanlarını dökmüşler ve zâhiri İslâm'ın hâkimiyetini ele geçirmişlerdir.

[2] 14 Masum-u Pak ve vefatları: 1. Muhammed Ekber (Musin) Hz. Ali'nin oğlu, 2. Abdullah, İmam Hasan'ın oğludur, 7 yaşında şehit olmuştur. 3. Abdullah, İmam Hüseyin'in oğludur, 2 yaşında Kerbela'da şehit olmuştur. 4. Kasım, İmam Hüseyin'in oğludur, 3 yaşında Kerbela'da şehit olmuştur. 5. Zeynel el Hüseyin, İmam Hüseyin'in oğlu, 6 yaşında Kerbela'da şehit olmuştur. 6. Kasım, İmam Zeynel'in oğludur, 3 yaşında şehit olmuştur. 7. Ali'ül Eftar, İmam Muhammed Bakır'ın oğlu, 3 yaşında şehit olmuştur. 8. Abdullah el Askar, İmam Cafer'in oğlu, 3 yaşında şehit olmuştur. 9. Yahya el Hâdi, imam Cafer Sadık'ın oğlu, 3 yaşında şehit olmuştur. 10. Salih, İmam Musa-i Kazım'ın oğlu, 4 yaşında şehit olmuştur. 11. Tayyip, İmam Musa-i Kazım'ın oğlu, 7 yaşında şehit olmuştur. 12. Cafer-i Sadık (Tahir), İmam Muhammed Taki'nin oğlu, 4 yaşında şehit olmuştur. 13. Cafer, İmam Aliyü'l Naki'nin oğlu, 1 yaşında şehit olmuştur. 14. Kasım, İmam Aliyü'l Naki'nin oğlu, 3 yaşında şehit olmuştur.

[3] 17 Kemerbest ve vefatları: 1. Muhammed Hanifi, eceli ile vefat etmiştir. 2. Hadi Ekber, Kerbela'da şehit olmuştur. 3. Abdulvahid Avn, Kerbela'da şehit olmuştur. 4. Tahir, Kerbela'da şehit olmuştur. 5. Tayyip, Kerbela'da şehit olmuştur. 6. Ebu Tırab, Kerbela'da şehit olmuştur. 7. Abdurrauf, Kerbela'da şehit olmuştur. 8. Fazıl, Kerbela'da şehit olmuştur. 9. Abdülvehad, Kerbela'da şehit olmuştur. 10. Abdül Celil, vefatı ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. 11. Abdurrahim, Kerbela'da şehit olmuştur. 12. Ömer Taib, Kufe'de şehit olmuştur. 13. Abdulmuin, Kerbela'da şehit olmuştur. 14. Abdullah Abbas, Kerbela'da şehit olmuştur. 15. Avdülkerim, vefatı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. 16. Abdussamed, vefatı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. 17. Ali Ekber, Kerbela'da şehit olmuştur.

HAKİKATTEN DAMLALAR

Eli Boş Dönmek

Bir dövüş sanatları öğrencisi hocasına gitmiş ve sormuş:

“Dövüş sanatlarındaki yeteneklerimi arttırmak, sizin öğrettikleriniz yanında bana ders verecek başka bir hocadan da yardım almak istiyorum. Bu konuda sizin düşünceniz nedir üstad?”

“İki tavşanın arkasından koşan avcı eve eli boş döner,” demiş üstad.

Zen Keşişi ve Budist Rahip

Bir gün bir Budist rahip ve bir Zen keşişi yağmurlu bir havada seyahat ediyorlarmış. Nehirden geçerken, bir kadının yolda mahsur kaldığını görmüşler. Kadın bir türlü karşıya geçemiyormuş. Budist hiç oralı olmadan yoluna devam etmiş, zira bir kadına yaklaşmak kurallara aykırıymış. Derken Zen keşişi kadını kucağına alıp karşıya geçirmiş. Sonra yola devam etmişler, ama Budist bir türlü Zen keşişinin yaptıklarını içine sindirememiş ve bir öfkeyle sormuş:

Lâkin, hakikatinde İslâm'ın zâhiri ahlâk, bâtını da ilimdir. Bu ilim de ilm-i ledündür ve Hızır'ın öyküsünde anlatılan, evin zeminindeki hazineye işaret eder. Binâenaleyh, onu ele geçirmek hariçle değil nefsi ile cihat edene mubah kılınmıştır. Zira bu ilme lütuf ve fetih sûretiyle lâyük olunur. Bu *şehre* liyakati olmayan giremez. Liyakat ise Peygamberin ahlâkıyla ahlâklanmaktadır. Böyle olduğunda zâhirin kapısı bâtına açılır.

Velhâsıl Hızır'ın onardığı bu duvar zâhir ile bâtının berzahına bina olmuştur. Bâtını setrettiğinden duvarın dışında kalan kâfir olmuş, yani o hâle örtülü kalmıştır. Hızır'ın “*Kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredebilirsin?*” kelâmı bu minval üzere tekellüm buyurulmuştur.

Tevhîd ile bakıldığında, bu öyküde işaret edilen her hakikat yazanın kendisini tevcih eder. Hızır da, Musa da, gemi de, çocuk da, duvar da Hz. Peygamber'in kendisidir. Böylece öyküdeki Musa'nın, Peygamber'in tahayyülündeki Musa olması gibi, ona eşlik eden Hızır dahi Peygamber'in kendisinden başkası değildir.

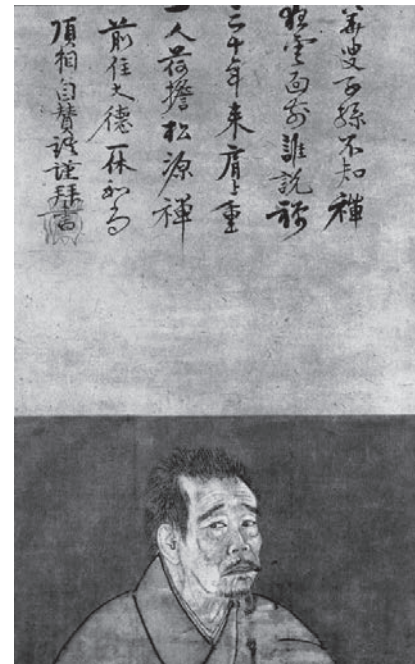
izzeters80@gmail.com

“Bize yasak olduğu halde nasıl bir kadına dokunur ve onu taşırsın?”

Zen keşişi gayet sakin cevap vermiş:

“Dostum ben onu orada bırakmışım, oysa sen hâlâ onu taşıyorsun!”

Hazırlayan: Ekrem Genç

İlkeler İlkesi

Özgürlük

Coşkun Özdemir

“Aklınızı kullanma cesaretini gösteriniz.”
Kant
“Tinın ereği özgürlüktür.”
Hegel
“Özgürlük benim karakterimdir.”
Atatürk

Bu üç büyük adamın söylemiş olduğu bu üç güzel sözdeki düşünsel öz aynıdır. Kant özgürlüğün önündeki engelin aklı kullanmaktan duyulan korku olduğunu anlamış, Hegel özgürlüğün evrensel biçimiyle insanlığın asıl hedefi olduğunu görmüş, Atatürk ise o evrensel amacı kendi karakteri olarak olgusallaştırmıştır.

Büyük adam, büyük adam diyoruz da nereden almıyor bu sıfat ya da kim tarafından veriliyor? Büyüklük gibi bir sıfatı paydalarına koyduklarımızın paydasında, içerik olarak ne vardır? “Büyük”, nesnel bir ölçüte vurulabilecek bir şey midir, yoksa herkesin öznel ölçütü müdür bu değeri veren? İnsanların yaptıkları işler, yaşamlarını adadıkları ideallerin kendisi mi büyüktür, yoksa büyük adam oldukları için mi bu büyük idealleri taşırlar? Elbette bu iki yön ayrı ayrı değil iç içedir ve bütünü parçaları değil parçalanmamış halde bütündürler. Bu bütünlük ise kendini tarihsel olgular içindeki özgürlük idealinin somutlaşması ile gösterir.

Büyük tarihsel olaylar ve büyük insanların büyüklüğü, kaynağını, ‘nere’den, ‘ne’den, ‘nasıl’ alacak ve kaynak niçin başka bir yerde değil de orada bulunuyor olacak? Neden bir başka şeye değil de ona bağlı olacak ve neden bir başka şekilde değil de böyle olacak? Bu soruların yanıtı ile Atatürk’ün eyleminin özünün bağını kurabilirsek, onu ussal dizgesinde ve kaynağında kavramış olacağız. Bu öz, *özgürlük idealidir*.

İnsan tanrısal bir varlıktır; kendini öteki nesnelere ayırır. Bu ayırma, onlardan kendini koparma yetisi, bilme için ilk ve zorunlu adımdır. Nesnelere ilgili, onların dışında kalarak, onları oldukları haliyle ve öznel bir şey katmadan düşünüp bilme imkânının koşulunu böyle oluştururuz ve bundan sonraki adım onu bilmektir. Töz, zemin budur, yani “bilgi”. Düşünce, nesneyi bilme yoluyla kendinin kılar, onu kendine alır, aradaki ayrımı siler. Bu ayrımın silinmesi ona olan dışsal direncin ve engelin ortadan kalkması demektir.

Bu sürecin sonu, sınırlamanın yokluğu olarak “özgürlük”tür. Bu aşamaların her birini ötekine bağlayan şey, keyfiliğin çürük bağı değil, zorunluluğun sağlam zinciridir.

Biraz açarsak şöyle de diyebiliriz: İnsan diyalektik bir varlıktır. Ya da ikili birliktir. Hem hayvan hem tanrı, hem doğal hem tinsel, hem bilen hem bilmeyen. Bu gerilimi hep aşmaya çalışacaktır. Hayvan yanı onu hep aşağıya doğru çekecek, düşünen yanı bu aşağı inişe direnç göstererek doğal güdülerin egemenliğine başkaldıracak ve orada kalmayı onuruna yediremeyecektir. Bu kendini aşma çabası tüm tarihin de gelişiminin ve diyalektiğinin kaynağıdır. Gerilimin altında yatan enerji onun yeteneklerinin açılmaya yazgısından alınır ki, bu us’tur ve us’la gerçekleşir. Bu yeteneklerin gelişimi demek onun kısıtlılığının ve sonluluğunun aşılması çabasıdır. Doğa ve toplum içinde özgürce gelişimi kısıtlanan şeyler esas olarak bilgisizlik, gelişmemiş ahlâk ve estetik duyu yoksunluğudur. Bu alanlarda işleyen yasalar, aynı zamanda insanın kendi yasaları, “düşüncenin yasaları”dır. İnsanın, kendi dışındaki yasaların, kendi kafasındaki yasalarla aynı olduğunun farkındalığını ele geçişi *özgürlük duygusudur*. Bir başka ifade ile insan aklı ve doğadaki akıl, insan aklı ve toplumsal akıl, insan aklı ve estetik akıl olarak bölünmüş olmanın üstesinden gelmek, bu bölünmüşlüğü “bire indirgeyerek” ortadan kaldırmak, bütün amaç budur, *özgürlük* de budur. Ve aradığımız temel ilke de budur.

“İlke” ilk sözcüğünden gelir. İlk demek önce demektir; önce o olacak, daha sonra başka şeyler. İlkeler bir tür *tohumdurlar*; gövde, yapraklar ve çiçekler ondan çıkacaktır. Olanlar, yapılanlar hangi tohuma (ilkeye) bağlı iseler ona uygun sonuçlar olarak ortaya çıkar. Zemin oluşun zorunlu koşuludur, böylece *ilke* aynı zamanda akışta hareket eden “akıl”dır.

Atatürk’ün İlkeleri dediğimiz, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, devrimcilik, devletçilik, laiklik ve halkçılık ilkelerinin de bağlı olduğu bir ilke vardır ki bu sonsuz ilkedir (özgürlük). Yoksa bu ilkeler kendi başlarına tarihsel, yani geçici; bir dönem için değerli ama yine de yitip gidicidirler. Bu yitip giden ilkelerin kalıcı anlamını hep var olan ve yitmeyen sonsuz bir ilke üzerinden görürüz. Geçip giden, kendi görevini yapan bu ilkeler etkilerini bağlandıkları bu ana ilkede yaşatırlar, korurlar. İşte bu ilke “tinin ereği olan” ve Atatürk’ün

“karakterimdir” dediği *özgürlük* ilkesidir. Öteki ilkeler bu ilke var olsun diye bulunurlar, varlıklarını ona borçludurlar, ona hizmet ederler, onun için vardırlar ve ereğinde tümü onun içinde vardırlar. Sondan başa doğru gelirsek yine aynı sonuca ulaşırız. Özgürlük ilkesinin kabuğunu kırıp açtığımız zaman, onun içinden çıkacak olan ilkeler, sultanlığın yerine cumhuriyettir; zümrelerin imtiyazlı olduğu bir toplum değil, herkesin halk (vatandaş olduğu) bir toplum, dinsel dogmatik yasalar yerine laik, eskিয়েce değiştirilebilen yasalarla, aynı zamanda sürekli yenileşme ve değişimin ifadesi olarak devrimcilik ilkesinin yaşadığı bir toplum... Ama sadece bunlar da değil, bunlara benzer daha birçok geçici ilke vardır ki, bu ilkeleri içinde taşıyan ana ilke *özgürlük* ilkesidir. Öteki tüm ilkeler bu amaç için vardır, hepsi özgürlüğe hizmet eder ve eğer onların bağlandığı özgürlük ilkesini kaldırmış olsaydık, bütün öteki ilkeler anlamsız bir dizgenin başıboş ögeleri olarak düşünsel çerçöp olacaklardı.

Çoğu zaman, bu ilkeleri zemininden ve ereğinden kopararak kendi başlarına soyutlanmış olarak anlamaya çalışırız ki böyle bir tutum az rastlanan bir şey değildir. Bu tutum Atatürk’ün düşüncesini sadece anlamamak sonucunu doğurmaz, aynı zamanda bu en yüksek insanlık ideali olan özgürlük idealinin de değerinin anlaşılmasını olanaksızlaştırır.

Kuşkusuz burada değerler sorunu gündeme geliyor. Değerler; erdem, cesaret, dürüstlük, adalet, vicdan gibi belirlenimleriyle ahlâk ya da toplumsal alan; gerçeklik arayışında ısrar, bilimsel tutumdan sapmayı ile mantık, matematik ve doğal bilimler alanı; güzeli kendine yaraşır bularak onun yaratacağı sonsuzluk duyusundan vazgeçmemek ile estetik alan ile çevrelenebilir. Her alanın içerdiği birçok değer vardır, ama bu birçok değer tümü de o her bir alanın adı ile tümlenir. Böylece en genelde değerleri, bilimsel, ahlâki ve estetik değerler olarak toplamak mümkündür. Kuşkusuz bu üçlü yapı da bir alt kümedir ve üçü birlikte özgürlüğün zemini olarak tek bir kümedirler.

İnsan özgürlüğe yeteneklidir, ama doğuştan özgür değildir. Doğuştan sahip olduğu bu yeteneği gerçek kılmak için alacağı uzun ve meşakkatli bir yol vardır. Tüm insanlık tarihinin acıları, bu amacın içinden geçtiği ortamların, koşulların zorluklarının doğurduğu acılardır. İnsanın bu yeteneği ve amacının politik alana taşınmasında en büyük katkı

başta Rousseau olmak üzere Fransız Devriminin düşünsel hazırlayıcılarından ve pratik olarak Fransız Devriminden gelmiştir. Atatürk bu devrimin çocuğudur ve tüm insanlık tarihinin bu en soylu ilkesi, “Akıl kendi dışındaki tüm otoritelerden kendini kurtarmadıkça insanlaşmak olanaksızdır” ilkesine kaderlerini bağlayanlar, büyüklüklerini kaderleri yaparlar.

Tarihsel sıfatına lâyık bütün toplumsal olaylar özgürlüğün gerçekleştirilmesi hedefine yöneliktir.

Yazık ki Atatürk’ü anlamak her bilinç için dolaysız olarak olanaklı değildir. Anlaşılabilecek şey biliniyor demektir,

biliniyor olmak ise o belirlenimleri tarihsellik içinde gelişen insanın özü ile ilişkilendirmek demektir. Önce kendi dışında hiçbir otoriteye bağlanmayan, gücünü sadece kendi yasalarından alan dik başlı bir akıl; neyin değerli, en değerli olduğunu bilen yüksek bir ahlâk ve incelmış bir estetik duyarlılık “büyük “olanı anlamının zemini, yani koşullarıdır. Bu zeminden hareket etmeden ulaşılabilecek tüm sonuçlar, olsa olsa hayali yücelikler ya da içeriksiz kinler olarak kof birer slogandırlar.

Kof Atatürkçülükte olduğu gibi Atatürk karşıtlığının da altında yatan, bu bilinç ya da anlayış düzeyinden yoksun oluştur. Bu iki tutum da bu noktada aynı zeminden

kaynaklanırlar ve ortak bir öze sahiptirler. Başka bir ifade ile: Birinde öznel bir hayranlık duygusu, ötekinde ise öznel bir kin; her ikisinde de ortak olan, ustan yoksunluk olarak, öznellik paydasında özdeşliktir.

Atatürk’ü anlamak insanın ussal gelişim tarihini anlamakla olanaklıdır. Bu tarihin içinde hep dingin olarak bulunan ve öteki her tarihsel oluşun devindiricisi olarak kendini sürdüren özgürlük ideali, onun ilkelerinin yaşamsal gücünü aldığı canlı çekirdektir. Bu çekirdekle bağ kurarak yaşamak Atatürk’le anlamdaş yaşamaktır.

ozdemircoskun@yahoo.com

BİZİM SAHAF

Hazırlayan: Berna Öztan

İnsanı Anlamak I (Goethe, Kant, Hegel)

Walter Kaufmann

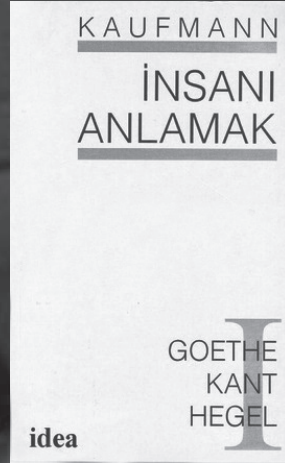
Yayınevi: İdea Yayınevi
Felsefe Dizisi
256 sayfa

İnsanı anlamamak insanı çarpık ekinel kategorilerin terimlerinde yorumlayan modern Batı kuramcılığının doğal ve kaçınılmaz vargısıdır. Nihilizm gerçekten de bu varoluşun değersizliğinin, hiçliğinin, anlamsızlığının bilincidir: Bu bilinç bir yadsımayı imler, ama paradoksal olarak, o denli de bir doğrulama içerir, çünkü nihilizmin bu hiçliği aşacak olumlu kategorileri yoktur. (Arka Kapak)

İnsanı Anlamak: Bu öyle bir konudur ki, Kaufmann’ın ele aldığı modern Germanik evreden çok daha uzun bir süreci kaplaması ve gerçek bir kozmopolitan katkıyı içermesi bütünüyle bir yana, insanın ve insanlığın gerçekleştirilmesi gereken tasarımlar arasında en az önemsiz, en az akademik olanıdır.

Bu hiçbir soyut bakış açısına geçemeyecek denli somut bir özgürlük sorunudur — düşünmede olduğu denli eylemde de. Ve hiçbir yerel/ekin el bakış açısına indirgenemeyecek denli evrenselidir — insan için olduğu denli insanlık için...

Felsefe arayan ve gevşek bir söylem yerine yöntemli bir tanıtılma ve eytişimsel bir sağnılık bekleyen okur Kaufmann’da tam tersini bulacaktır. Tanıtılma/gerçeklik arayışının kendisinin insan usunun gelişiminin önünde bir “engel” olduğunu söylediğini, Hegel’in felsefi çabayı yeniden diriltebilmek ve modern dünya için sağlığına kavuşturabilmek için öylesine vurguladığı kurgul

yöntemin sözünün bile edilmediğini görecektir. Ama ekinel bir çalışma için aşırı olacak bu istekten vazgeçersek, çalışma Alman ussal geleneğinin kavrayış gücünü yansıtan ideal eleştirmenin, eşit ölçüde yaratıcı da olan bir hermeneutik ustasının ürünüdür ve pek çok “felsefeci”yi kuşkucu uykudan uyandırmayı başarabilecek bir girişimdir.

İnsan olmak insanı bilmek, ya da insanı anlamak insanı gerçekleştirmeştir.

İnsanı Anlamak II (Nietzsche, Heidegger, Buber)

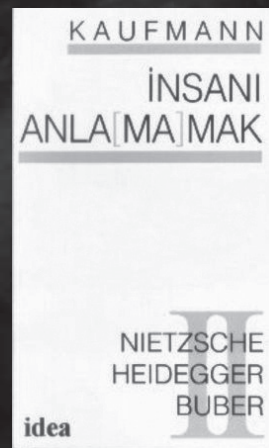
Walter Kaufmann

Yayınevi: İdea Yayınevi
Felsefe Dizisi
207 sayfa

Heidegger’in Nietzsche’yi okuması üç çok açık ve yalın ilke üzerine dayanır: İlk olarak Nietzsche’nin kitaplarının değerini düşürmeli ve göz ardı etmeliyiz. İkinci olarak, Nietzsche’nin felsefesi onun “Nachlass”ında, eş deyişle kendisinin yayımlamadığı ve yayımlama için amaçlamadığı notlarda bulunacaktır. Üçüncü

olarak, bu notların çoğu da göz ardı edilebilir ve Nietzsche’nin gerçek felsefesi Heidegger tarafından seçilen notlarda bulunacaktır — hemen hemen yalnızca Güç İstenci’nden ki Peter Gast’ın yardımıyla Nietzsche’nin kız kardeşi tarafından yapılan ve kötü bir biçimde yayıma hazırlanan bir seçmedir.

Bu üç ilke ilk olarak Nazilerin kendisine Berlin Üniversitesi’nde bir kürsü verdikleri bir Nazi profesörü olan Alfred Baumler tarafından ileri sürüldü. (Arka Kapak)

Biz İliklerimize Kadar Demokrat Bir Milletiz

Cemal Bardakçı'nın

*“Alevilik, Ahilik, Bektaşilik”
adlı kitabından alıntılanan:
Nevcivan Özel*

Biz ezelden beri demokrat, hem de iliklerine kadar demokrat bir milletiz. Aşiretler, boylar halinde yaşadığımız zamanlarda, kurduğumuz ilk devletlerde; idare şekli hep demokrasi idi. Her boyun bir halk meclisi vardı. Her fert, bu meclisin tabii azası idi. Aşiret reisleri, boy beyleri, hanlar, yani devlet reisleri bu meclisler tarafından seçilirdi. Bunlardan işlerinde başarı göstermeyenler yine halk meclislerinin kararıyla yerlerinden atılırdı. “*İl mi yaman, bey mi yaman*” sözünden de anlaşıldığı gibi bütün kudret, salâhiyet meclislerde idi. Beyler, hanlar onların kararlarını yerine getirmek vazifesini yüklenmiş kimselerdi. Bunlar daima halk arasında yaşarlar, halkın dertleri, ıstırapları, arzu ve ihtiyaçları, düşünceleri hakkında doğrudan doğruya bilgi edinirler, ilgi gösterirlerdi. Onların şahsi servetleri yoktu. Neleri varsa hepsi devletin, milletin malı sayılırdı. Sık sık *şölen* denilen umumi davetler yaparlardı. Bu davetlere ayırtsız herkes giderdi. Açlar doyurulur, çıplaklar giydirilir, fakirlerin borçları ödenirdi. Davetin sonunda han, karısının, hatunun kolundan tutarak meydana çıkar, davetlilere, “bundan başka neyim varsa hepsi sizindir,” der, varını yoğunu yağmalattırırdı.

Bu hal de gösteriyor ki beyler hanlar; servetlerinin, mallarının, sürülerinin sadece birer bekçisi idiler. Hiç kimseye karşı kötülük yapamazlar; garaz, düşmanlık besleyemezlerdi. Çünkü buldukları mevkiye, makama halkın seçimi, iradesiyle ve yalnız onun hayrını, faydasını kollamak, dirliğini düzenini korumak için getirilmiş, oturtulmuş olduklarını çok iyi bilirdiler. Bu yolda yürüdükleri müddetçe de millet onları candan sever, sayar, başının üstünde taşırdı. Onlara, çocukları arasında her bakımdan eşitliği sağlamak ve korumak hususunda pek titiz davranan şefkatli bir baba gözü ile bakardı. Hâsılı, idare edenlerle idare olunanlar arasında çatlaqsız karşılıklı bir güven hüküm sürerdi. Böyle olduğu için de bir taraf diğerine karşı vehme kapılmaz, ondan çekinmezdi.

İşte biz uzun yüzyıllar boyunca böyle yaşadık, böyle idare olunduk. Sırf dışarıdan gelecek saldırılara, tehlikelere karşı yurdu, milleti korumak; içeride barışı, emniyeti, dirliği düzeni, umumi menfaatleri sağlamak maksadıyla devletler kurduk ve yalnız bu

maksat uğruna şahsî ve ailevî hürriyet ve istiklâlimizden fedakârlıklarda bulunmaya rıza gösterdik.

Bundan ötürüdür ki amme hizmetlerini görmek, yürütmek işine seçip ayırdığımız kimselerden, şahsi menfaat düşüncelerinden, mevki hürsından, gururundan, kinden, düşmanlıktan uzak kalmalarını; tahakküme, zulme, haksızlığa kalkışmamalarını; ellerine emanet ettiğimiz devlet, hükümet nüfuzunu şunun bunun meşru olmayan istifadelerini temine âlet yapmamalarını istedik. Hanlar, beyler, memurlar; o hakikatleri tanıdıkları, bu isteklerimize ayak uydurdukları müddetçe de devlet sağlamlığını muhafaza eder, millet huzur ve emniyet içinde yaşardı.

Osmanlı devletinin kuruluş devresinde de işler bu yolda yürümüştü. Osman, Orhan, Murat beyler bu milli ananelere, geleneklere, âdetlere uygun hareket etmişlerdi. Kuvvet ve kudretlerinin, şeref ve itibarlarının milletten geldiğine inanıyorlar; her işte ona danışmayı, onun fikir ve düşüncelerini hesaba katmayı ihmal etmiyorlardı. Onların bu hal ve hareketlerinin Osmanlı devletinin inanılmayacak, tarihçileri şaşırtacak kadar kısa bir zamanda gelişip genişlemesi sebepleri arasında çok esaslı bir yeri vardır.

Fakat birbirini takip eden büyük başarıları, kendisine sultan unvanının verilmesi Beyazıt beyi gurura düşürdü. O artık kimseyi dinlemez, herkesi küçük görür olmuştu. Bu yüzden de felâkete uğradı. Timur istilâsı, şehzadelerin on yıl süren post kavgaları memleketi de yaktı, yıktı, her şeyi altüst etti, değiştirdi. Nihayet ikinci Murat'tan sonra hükümdarların gözlerine gururdan, azamet ve ceberuttan, dalkavukluktan, yaltaklıktan, riya ve yalancılıktan örülmüş bir perde inmeye başladı.

Kanuni Süleyman'dan sonra bu perde büsbütün kalınlaştı. Artık onlar doğruyu, hakikati, halk arasında olup bitenleri göremez olmuşlardı. Doğru ve haklı sözlere; zulümler, haksızlıklar, idarî iktisadî kötülükler yüzünden yükselen feryatlara; şikâyet âvazelerine de kulaklarını tıkamışlardı.

Tabiatıyla milletin hükümetin arasında derin uçurumlar açılmıştı. Karşılıklı güven parçalanıp dağılmış, yerini emniyetsizlik almıştı. Hükümdarlar milletten korkar, çekinir olmuşlardı. Millet de onlardan nefret ediyordu. Bu acıklı hallerin; yurdun ve milletin başına sağanak halinde felâketler, musibetler yağmasına sebep olduğunu biliyoruz.

Milli Savaş sonuna kadar tam beş yıl sürmüş bulunan Anadolu şahlanmalarının, ayaklanmalarının, büyük ihtilâllerin sebepleri de bu hallerdir. Osmanlı devri tarihçilerinin iddia ettikleri gibi şekavet,

çapulculuk, soygunculuk, zındıklık, rafızılık, Kızılbaşlık değildir. Türkler anarşiyi, kargaşalığı değil, huzur ve sükûn içinde yaşamayı, çalışmayı severler ve isterler. Tarihlerinin her devrinde yurtları içinde, hatta bütün dünyada barışın, emniyetin, dirlik düzenlik, hak ve adaletin hüküm sürmesini istemişler, bunu sağlamak için uğraşmışlardır. Bu iddianın en büyük delili onların ilk kurdukları devletin adidir. İl'in bir manası da *barış*tır. Şu halde *il devleti* sulh devleti demektir. Gördüğümüz gibi İl devleti dört tanrılı bir dine dayanıyordu. Bu da gösteriyor ki Türkler barışa kutsi bir mahiyet de vermişlerdi.

İskender'in, Romalılarınkini gölgede bırakacak muazzam imparatorluklar, yer yer parlak medeniyetler kurmuş ve yaşatmış olan insanların dimağları, ruhları her telkini, her söylenileni, kendi hayat ve ahlâk düsturlarıyla uyuşmaları ihtimal dışında bulunan hurafeleri, karmakarışık ve esrarlı akitleri, ayinleri hemen kapıp muhafaza edecek doldurulmamış boş bir gramofon plağı, üzerine her şey yazılabilen bir yazar bozar tahtası olamazdı. Alevilik, Bâtınilik, Hurufilik gibi akitler de o dimağlarda, kalplerde oturup hüküm sürecek yer bulamazlardı.

İşte Anadolu'daki Alevi denilen zümrenin Osmanlı devletini, hükümetlerini tanınamalarının, kendi aralarında meclisleri, kanunları, örfleri, adetleriyle “İl devleti”ni yaşatmalarının ikinci mühim sebebi de mezhep ihtilâfları değildir; Osmanogullarının milli geleneklere, Türkün en eski çağlardan beri alışmış, kaynaşmış bulunduğu demokrasiye, halk idaresine aykırı hareket etmiş olmalarıdır. Devlet babalığını bırakıp müstebit sultanlar şeklinde milletin başına bela kesilmiş bulunmalarıdır.

Tuassup:

Biz Türkler, şu veya bu hayvanı, ağacı, nebatı *ungun edinmek* yani mukaddes, mübarek tanımak demek olan totemcilikten başlayarak, ruhlara, tabiata tapmak dinlerinden geçtikten sonra Şamanlık dininde uzun zaman kaldık. Sonra batıya doğru yürürken ve işgal ettiğimiz ülkelerde yolumuza, karşımıza çıkan daha pek çok dinlere girdik çıktık, sonunda dinlerin en mükemmeli olan ve temel inancı Tanrı'nın birliğine, Hazreti Muhammed'in onun elçisi olduğuna inanmaktan ibaret bulunan Müslümanlıkta karar kıldık. Artık onu bırakmadık. Çünkü bu din, sadeliği, tabiliği bakımından Türklerin dünyayı her gün olduğu gibi gören bu tabiat çocuklarının ruhlarına uygun düşmüştü. Ona kalplerinin bütün samimiliği ile bağlanmışlar, pek çok seçkin ve dâhi evlâtlarını vücuda getirdikleri ölmez eserlerle yeni ve taze bir hayat ve kuvvet vermişlerdi.

Bir garplı bilginin dediği gibi, Türkler, Cenabı Muhammed'in ashabına hayat veren, şevk ve heyecandan daha ziyade ateşli bir şevk ve heyecanla işe girişmişler; dinin, hem de hiçbir söz götürmez bir ehl-i sünnetlikle bahadır ve karşılarında durulmaz kahramanları olmuşlardı.

Biz bu dinlerin hiçbirinde taassuba düşmedik. Dini bir vicdan işi bildik. Herkesin tanıdığı, taptığı Tanrıya ulaştıracağı yolu seçmekte hür ve serbest kalması gerekeceği kanaatini taşıdık. Kendi dinimizden başka din tutanlara karşı düşmanlık gütmedik. Onları dininizi bırakınız, bizim dinimize giriniz diye hiçbir vakit zorlamadık. Bu iddia delillerle ispata muhtaç olmayacak kadar açık ve herkesin gözünün önünde duran bir gerçektir. Uzun yüzyıllar idaremit altında kalan ve bugün yaşamakta olan pek çok milletler çeşitli dinlerini muhafaza etmişler, onların hükümlerini, emirlerini yerine getirmekten alıkonulmamışlardır. Din bahsinde hiçbir türlü yasağa uğramamışlardır. Tersine olarak bu hususta bizden daima yardım görmüşlerdir. Daha dün denecek kadar kısa bir zaman önce Balkanlarda mezhep anlaşmazlıkları yüzünden birbirlerini yiyen Bulgarlar, Sırlar, Ulahlar, Yunanlılar arasında barış aracılığı yapmış, parasını kendi kesemizden harcayarak onlara kiliseler yaptırmıştık.

Bu öyle olduğu halde ne yazık ki biz kendimiz, tarihimizin son dört yüz yıllık devri içinde gelip geçmiş padişahların, hükümetlerin bazen sahici, çok defa sahte, yalancı taassupları yüzünden sonsuz ıstıraplar, cefalar çektik. Dayanılmaz acılar gördük. En kötüsü, fena idareler, haksızlıklar, zulümler yüzünden uğradığımız maddi zararlar yetmiyormuş gibi manevi huzurumuzu ve birliğimizi de kaybettik.

Eski büyük Türk Hakanları bütün dinler karşısında mutlak bir tarafsızlık güderlerdi. Millettin vicdan hürriyetine el uzatmazlar; onu, şu veya bu dini, şu veya bu mezhebi kabul edeceksin diye zorlamazlardı. Selçuk Sultanları ile Hindistan'da büyük Türk İmparatorluğunu kurmuş olan Babür ve Ekber Şahlar ve İkinci Beyazıt'a kadar Osmanlı Padişahları bu geleneğe ayak uydurmuşlardı. Fakat İkinci Beyazıt, İstanbul'da, Cihangir'deki evinin damından yıldızların hareketlerini inceliyor diye Tokatlı büyük bilgin ve riyaziyeci Mevlana Lütfi'yi dinsizlik, zındıklıkla suçlandırarak idam ettikten sonra, işlerin rengi, gidişi birden değişmişti. Vicdan, düşünce serbestliği yok edilmek, dimağlara kilit vurulmak yoluna girilmişti.

Yavuz Selim Halife unvanını alınca da Müslümanlık Cengiz yasasına, milli geleneklere aykırı olarak devletin resmi dini olmuştu. Yani din ile devlet birleşmiş

ve bu birleşmenin tabii neticesi olarak resmi taassup da başlamıştı. Daha sonraları padişahlar millet babalığını temelli bir köşeye atıp müstebit, zalim sultanlar haline girince de milletle araları açılmıştı. Haksızlıklar, kötülükler yüzünden yer yer ve zaman zaman ayaklanan milletten korkar, çekinir olmuşlardı. Onu daima baskı altında tutmak, ezmek için de dini âlet olarak kullanmak yolunu tutmuşlardı. Din adamlarının dini değil kendi çıkarlarını düşünen cahil ve yobaz kısmı da bu yolda onlarla ittifak etmişlerdi. Bu yobazlara göre padişahlar yeryüzünde Tanrı'nın gölgesi idiler. Daima Tanrı'dan ilham alırlardı. Şu halde kendilerine karşı koymak, emirlerine uygun hareket etmemek en büyük günah ve cinayet sayılmak ve ona göre cezalandırılmak gerekirdi. Padişahlar sıkıya geldiler, kendilerinden hak ve adalet istemek cesaretini gösterenlerden kurtulmak istediler mi hemen mütteliklerine başvururlar, onlar da kaleme kâğıda sarılarak fetvalar düzerlerdi. Bu fetvalar üzerine de yüzlerce, binlerce masumun başları uçurulurdu. Yobazların kendilerine gelince, onlar Nebilerin varisleri idiler. Bu itibarla din namına söz söylemeye yalnız kendileri yetkili bulunuyorlardı. Devletin resmî ve fertlerin hususî bütün işlerinde onların fikirleri, düşünceleri sorulup alınmalı, bu fikirlere ayak uydurulmalıydı.

Büyük Veli Mevlana Abdurrahman Cami, *Neşehat*'ında der ki: "*Zahir uleması üç taifedir: Müftüler; vaizler; kadılar. Müftüler de iki taifedir: Birinci taifeden olanlar Allah'tan korkarlar. İşlerini bilgilerine uydururlar. Fetvalarını takvaları ile bezerler. Bilgiyi ruhanî mertebelere yükseltmek, manevî kurtuluşa ermek için tahsil ederler ve yayarlar. Gözlerini dünya malına ve mevkilerine çevirmezler.*

İkinci taifeden olanların Hak'tan korkuları yoktur. Bilgi edinmek ve yaymaktan maksatları ahiret sevabı kazanmak ve Tanrı'ya yaklaşmak değildir, mal ve mevki sahibi olmak, halkı başlarına toplamaktır. Eğri yola giderler, takva ehli bilginlere haset, iftira ve eza ederler, Hakka itaat etmezler. Laf ebeliği ile bâtili hak suretinde gösterirler.

Vaizler de iki türüdür: Bunlardan bir taife, bir nice manasız ve uydurma sözler ezberlemişlerdir ki onlarda din bilgisinden bir eser bile yoktur. Bu gibiler başlarına adam toplamak, servet yığmak, mevki ele geçirmek, şöhrat kazanmak için âlemde dolaşır dururlar. Padişahların, devlet, hükümet adamlarının, nüfuzlu kişilerin meddahlığını yaparlar. Kâh halka hoş gelir sözler söylerler, kâh onu dalâlete düşürürler, doğru yoldan sapıtırlar. Kâh olur ki dünyayı halka zindan ederler, ta ki onlar terk edip kendileri alalar. Kâh her işte her sözde dine aykırılık bularak ahiret azabı

emrinde mübalağa ederler. Ta ki halkı ye'se, hayrete düşürürler. Bazen de her harekete izin verirler; her şeyi helâl gösterirler. Ruhsat kapılarını ardına kadar açarlar. Böylelikle insanların kalplerinden Allah korkusunu kaldırır. Uydurma hadisler naklederek fitneler ve taassuplar gösterirler. Müslümanları taassuba teşvik ederler; azdırmaya çalışırlar. Cehennem ateşini alevlendiren bunlardır."

İşte böyleleri daha Selçuklular devrinde İslam âleminin her tarafından Anadolu'ya akın etmeye başladılar; köylere, kasabalara yerleşerek Molla Cami'nin dediği gibi, Türkler arasına fitneler salmaya, taassuplar sokmaya koyuldular.

İslâmiyet kolaylık dini olduğu, zoru yasak ettiği halde bunlar kendi kendilerine Tanrı'nın yasakçıları sıfatını takınarak hemen her gün, her bahane ile Türkün karşısına dikilirler. Böyle yapma kâfir olursun, şöyle söyleme dinden çıkarsın, bu şekilde hareket etme cehennemde yanarsın gibi sözlerle onun çalışma kudret ve kabiliyetine inmeler indirmeye, her isteklerini ağız açmadan yerine getirsin diye milleti gevşekliğe, miskinliğe sürüklemeye çalışırlardı. Bunların başka memleketlerden gelmiş olanları, başka milletlere mensup bulunanları da din ve mezhep hükümleri, gerekleri diye bize köhnemiş, bozulmuş inançları, ruhumuza uygun olmayan yabancı âdetleri, kanunları yutturmaya, yani milli ruhumuzu, benliğimizi parçalamaya çabalardı.

İşte Anadolu Kızılbaşları bütün bu rezaletlere, kepezeliklere dayanamayıp isyan eden Türklerdir. Onlar padişahların ve yobazların takiplerine uğramamak, kanlı kılıçlarından, uydurma fetvalarından korunmak için gizli toplantılar yapmak zorunda kalmışlar ve bu toplantılarda, gördüğümüz gibi millî inançları, gelenekleri, örf ve âdetleri, yasaları yaşatmışlardır.

Bülten Künye

Yayın Adı Düşünüyorum • İmtiyaz Sahibi Şeyma Bobaroğlu Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ekrem Genç
İdare Adresi Bayar Cad Papatya Apt. 22/11 Erenköy
İstanbul 0216 382 81 73 Basım Yeri Pınarbaşı
Matbaacılık (Hülya Pınarbaşı) Alemdar Mah. Molla Fenari Sokak Molla Fenari Çıkmazı Birol İş Merkezi
No:10/1 34110 Çağaloğlu İstanbul
Tel.: 0212 511 11 82 Yayın Süresi Aylık • Dili Türkçe
• Türü İlmî, Fenni, Edebi • Alanı Yerel

Yazı İşleri Kurulu Arzu Cengil, Ayşe Doğu, Berna Öztan, Deniz Demirdöven, Deniz Tipigil, Ekrem Genç, Elif Ersoy, Hatice Çoban Uzun, İzzet Erş, Nurgül Demirdöven, Sadık Acar, Selin Erş, Sevgi Genç
E-posta bulten@anadoluaydinlanma.org •
Web www.anadoluaydinlanma.org

Soru: Ailenizden, doğum yerinizden, çocukluğunuza, ilk gençliğinize dair anılarınızdan başlayalım mı röportajımıza?

Fikret Tüblük: Selanik doğumlu (1907) bir babanın ve Kars doğumlu (1922) bir annenin Kars'ın Kağızman ilçesindeki buluşmaları sonucu dünyaya merhaba demişim. Çocukluğum 2. Dünya Savaşı sonrasında yokluk ve sıkıntıları içinde geçti. Babam bir memur maaşıyla 6 çocuklu ailesini geçindirebilmek için memuriyetini,

ben liseyi bitirene kadar (1963) Kars – Erzurum hattında sürdürdü. Benim liseyi bitirip Ankara'ya üniversiteye gelmemle ancak batıya göç edebildi.

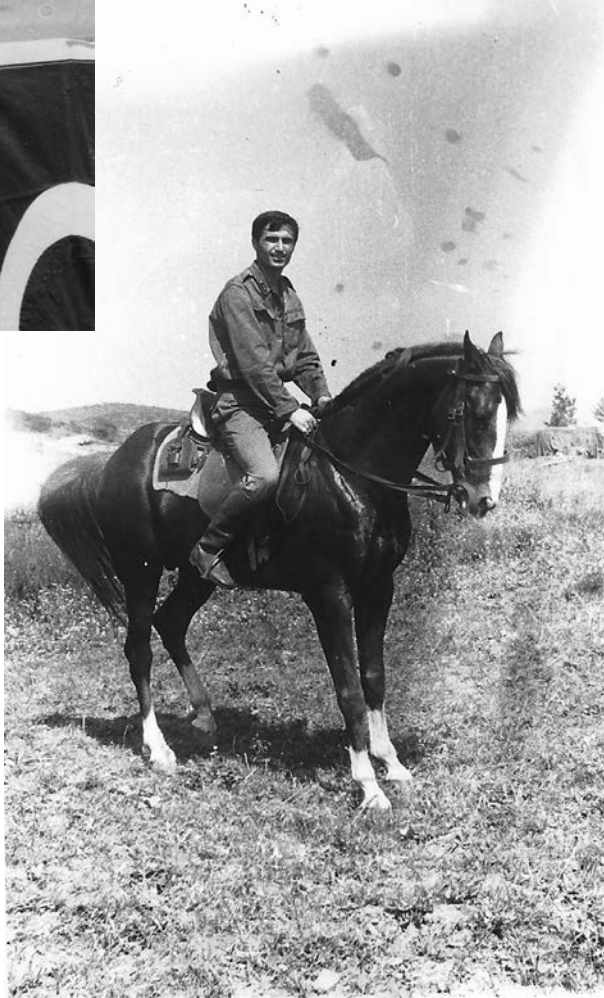
Ağabeyim Askeri Tıbbiye'de okurken kalın kalın kitaplarla yaz tatiline gelir, evde de çalışırdı. Onu görüp doktor olmamaya karar vermişim. Ancak 17 yaşın toyluğuyla Veteriner Fakültesini seçtim. Güya kalın kitaplardan kurtulacaktım. Oysa daha beterine düşmüştüm.

Askeri öğrenci olarak okuyup ailemin üzerinden yükümü kaldırmak istedim ve fakülteyi askeri öğrenci olarak okudum. Ankara'da renkli sayılabilecek bir fakülte hayatım oldu. İlk içkimi ve ilk sigaramı o zamanlar içtim. Derken mezun olup tayinlerle oradan oraya savrulmaya başladım. Hadımköy'de ve Artvin'de kıta hayatı dediğimiz günlerim geçti.

Soru: Mikrobiyolog olduğunuzu geç öğrenmiş bir kişi olarak, nasıl geliştirdi veteriner hekimlikten bu alana mesleki geçişiniz diye sormak isterim...

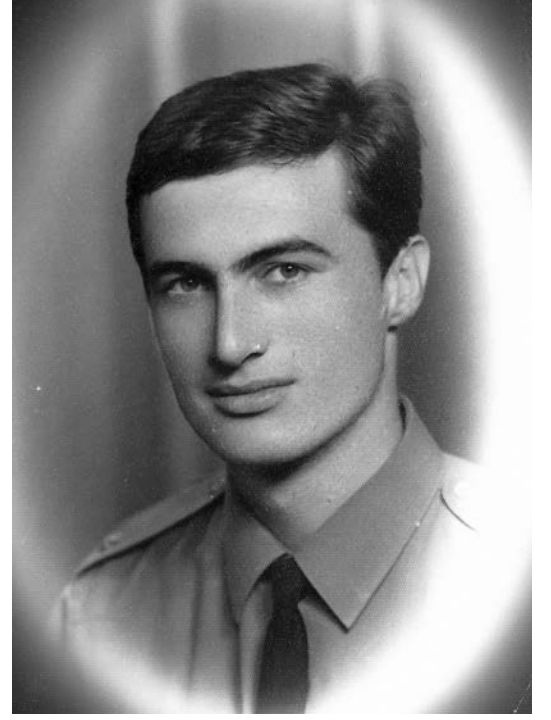
Artvin'de bir gün Kara Kuvvetler Komutanlığı başlıklı bir resmi yazı tarafıma ulaştı. Yazıda Mikrobiyoloji dalında GATA'da 2 kişilik kadro açıldığını bildiriyordu. Hemen gerekli kitapları edininip 6 ay günde 6-8 saat çalışıp sınava hazırlandım ve tam puan alarak ilk sırada Mikrobiyoloji asistanı oldum. Böylece sonunda Uzman olarak Edremit'e, oradan o zaman henüz GATA olmamış olan Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne, oradan da Maslak'taki Askeri Hastane'ye tayin oldum.

Soru: Geçtiğimiz günlerde Rus mikrobiyolog ve araştırmacılarının "DNA sözcüklerden ve frekanslardan etkileniyor" başlıklı bir çalışmasını okuma fırsatını buldum. Hem dolaylı olarak uzmanlık alanınıza, hem de felsefeyle, tin'le olan ilişkinizin alanına

girebilecek bu çalışmalar hakkındaki düşüncelerinizi de sormak isterim bu vesile ile...

Fikret Tüblük: DNA ilgili yazıyı ben de okudum, zaten mikro düzeyde indikçe

insanın şaşkınlığı daha da artıyor. Genetik benim alanım değil, ancak uzak da değil ama beni daha çok Japon Sn. Emoto'nun dondurulmuş su kristalleri ile yaptığı çalışma hayrete düşürmüştür. Suyun insanın niyetini okumasını ve bunu aktarmasını şaşkınlıkla okumuştum da geleneğimiz içinde suya bilerek veya bilmeyerek okuyup üfleyen ve bu suyu şifa niyetine kişilere içiren insanları hatırlamıştım.

Soru: Felsefe ile ilgilenmeye, okumaya, düşünmeye nasıl ve ne zaman başladınız peki?

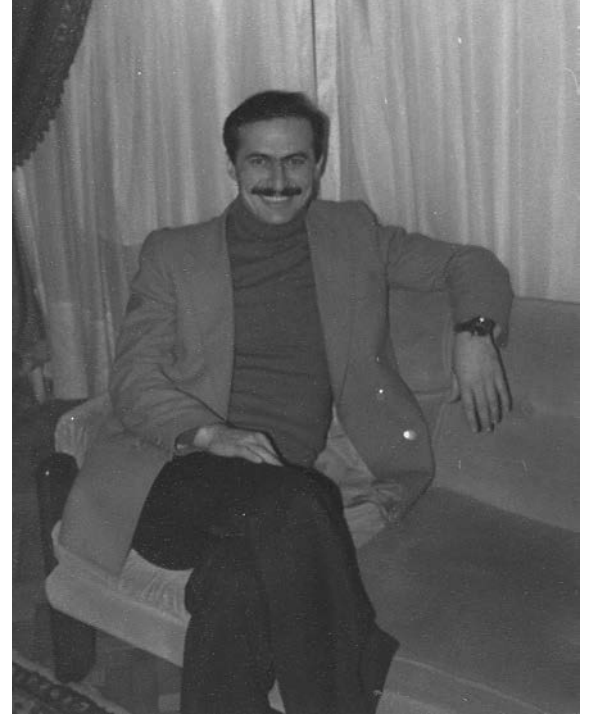
Fikret Tüblük: Artvin güzel bir yer olmakla beraber bekâr hayatı yaşayan bana küçük ve de sıkıcı gelmişti. Çare kitap okumaktı ve o güne kadar derslerden gözümü açmadığım için merak edip de okuyamadığım tarih, felsefe, ekonomi konularından kitapçıdan rastgele kitaplar aldım. Tarih, Türk Tarihi üzerine olanlar beni sardı, ancak felsefe ve ekonomi üzerine olanlar biraz bol geldi.

O zamanlar Cumhuriyet Gazetesi'nde Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu yazılar yazardı. Ben de onu zevkle okurdum. Artvin'den ona başvurmayaya karar verdim ve kendisine felsefe konularında rehber olacak kitaplar önermesini isteyen bir mektup gönderdim. Ama ne yazık ki beklediğim cevap hiç gelmedi.

hastaneden erken ayrılıp Şişli'de bahsettiği yere geldik. Kaç saatlik bir sohbeti hatırlamıyorum, ama ben o akşam oradan darmadağın ve sarhoş bir halde ayrıldım. Sevgili dostum ve kardeşim Metin'le böylece tanışmış oldum. Sene, 1983'ün sonları idi.

AAV ile ben tanışmadım, yani aslında AAV'ye gelen arkadaşlar bizimle tanıştı, çünkü ben de kurucu üyelerden biriydim.

Şişli okulu diye söylediğim şeyi bilmeyen arkadaşlar için anlatayım. Metin'in o zamanlar Şişli Camii'nin yanında bir dükkânı vardı, geriye doğru uzunca bir dükkân, ön tarafı satılan malların sergilendiği yer ve arada 12-15 m²'lik bir çalışma ve sohbet alanı; onca kişi nasıl oluyorsa sığıyorduk. Henüz emekli olmamıştım. Bağdat Caddesi'nde bir laboratuvarım vardı. Akşam 17.00 gibi işi bitirir ve yardımcıma bırakırdım; Dr. Ümit'le arabaya atladık mı ver elini Şişli. O zaman trafik filan yok, 15-20 dakikada Şişli'de oluyorduk. Ondan sonrası Allah kerim; saat gece 11 mi olur yoksa sabaha karşı 3 mü olur, bilinmez. Bazen de Metin'in evine gider, akşam yemeğini yedikten sonra yine sabahladığımız olurdu. O günler benim için çok keyifli ve eğitici oluyordu. Ancak o sarhoşlukla orasının bir ev olduğunu, evde 3 çocuk bir de eş olduğunu şimdi düşündüğümde, hiç mi hatırıma gelmediğini kendime soruyorum.

Çocukluğu çıkar, yarı ömürden fazla; işte bu tanışma benim için milat oldu. Velidedeoğlu'ndan alamadığım cevap 12-13 yıl rötarla bana Şişli'den geldi. Çok yoğun 4-5 sene geçirdim. Kimi kızgın, kimi al olmuş yanaklarla sabaha kadar çalışmalar,

Soru: Anadolu Aydınlanma Vakfı ile nasıl tanıştınız? Vakfın çalışmaları, faaliyetleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Fikret Tüblük: İstanbul'a geldikten sonra merakım olan konularla tekrar ilgilenme fırsatını buldum. Derken hastaneye gidip gelen bir emekli albay ile tanıştım. Albay son derece ilgimi çeken şeyler anlatıyordu. Parapsikoloji ile yakından ilgileniyor ve birtakım çalışmalar yapıyordu; kendisini rahmetle anıyorum. Her gün geliyordu ve saatlerce konuşuyorduk. Çok etkilenmişim. Geniş kültürü ve görgüsü vardı. Bu arada ben tekrar tayin görmüş ve Gümüşsuyu Asker Hastanesi'nde çalışmaya başlamıştım. Buluşmalarımız burada da devam ediyordu. Bana sürekli bir zaman ayırmamı ve beni Şişli'de bir arkadaşıyla mutlaka tanıştırmaması gerektiğini söylüyordu. Derken bir gün

sohbetler...

Sormuştun ya "Felsefeyle ilgilenmeye, okumaya, düşünmeye nasıl ve ne zaman başladınız?" diye. Okumaya anlattığım gibi daha önceleri başlamıştım, ama felsefe ve dinler üzerine çalışmaya ise ciddi biçimde Şişli okulunda başladım. Düşünmeye henüz fırsat olmadı! Yani öğrenme sürecini tamamlayabilirsem, ömür de yeterse belki düşünmeye de başlayabilirim.

Derken 42 senelik bekârlık hayatının bitişi, sevgili eşimle evlilik ve kızım Özümlü'nün adıyla beraber dünyaya gelişi, onun yetişmesi için olan gayretler ve bu günler...

Bütün bunlardan ve onunla olan dostluğumdan ve kazanımlarımdan dolayı Metin'in hakkını ödeyemem. Anlatmakla bitecek gibi değil. Zaten yaşamımın Metin öncesi anlatacak pek bir şeyi yok. Sonrası ise bitimsiz...

deniztipigil@gmail.com

Karma Yasası

Nilgün Çevik Gürel

Bir an durup geçmişle yüzleştiğimizde, bugün bulunduğumuz konuma gelirken hayatımızda hissettiklerimizin, düşündüklerimizin, yaptıklarımızın ne derece etkili olduğunu anlayabiliriz. Ve eğer geçmişe gidebilme şansımız olsaydı neleri değiştirmek isterdik, çok net biliriz. Geçmişe takılmadan bugüne tekrar gelelim ve bugün düşündüklerimiz, hissettiklerimiz ve yaptıklarımızla geleceğimizi şekillendirmeye başlayalım.

Nasıl bir yaşam isterdiniz? Akıl sağlığı yerinde olan hiç kimse kötü durumda olmak istemez; o yüzden eğer iyi olmayı, iyiliklerle karşılaşmayı istiyorsak, iyilik yapmalıyız. Hindu öğretilerinde bu anlayış *karma* kelimesi ile tanımlanır ve anlamı "hareket, eylem"dir. Bhagavad Gita'da, "*Kimseye kötü davranmayan, tüm canlı varlıkların dostu olan, sahiplenme duygusundan ve sahte nefisen özgür olan, mutluluğu da rahatsızlığı da eşit olarak kabul eden, hoşgörülü olan, daima tatminkâr olan, kendisini kontrol eden ve akli, zekâsı bende sabitlenmiş olarak kararlılık içerisinde adanmış hizmetle meşgul olan adanmış kulum benim için çok önemlidir;*" der Krishna.

Geçmişte yaptıklarımızın sonucu bugünkü durumumuzu oluşturur. Eğer sağlıklı olmak istiyorsak bedenimize iyi bakmak,

öğrenmek istiyorsak okuyup araştırmak gerekir. Eylemlerimizden doğan tepkiler bize geri dönecektir ve sonucundan kaçmak mümkün değildir; sonuçlarından ancak kendi çabamızla kurtulabiliriz.

Var olan her şeyin hiçlikten oluşan bir evrende nedensellik döngüsüne; her nedenin bir sonucu, her etkinin bir tepkiyi zorladığı, evrenin kusursuz düzeni içinde doğa yasalarına uyum sağlayarak yaşamayı kabul etmek gerekir.

Buddha öğretilerinin özü olan *Dhampada* adlı eserde, "*Gözlerini açan, yanılığın fark eden, sezen, ayırımında olan kimse, kuşkusuz karmanın elinde bir oyuncak olmaktan, tutsaklıktan kendini kurtarmış olur;*" diye yazılıdır.

İyi ve kötü karma vardır. Yoga farkındalık

kazandırarak bize karmayla nasıl baş edebileceğimizi öğreten yollardan biridir. Yoga hayatımıza farkındalıkla beraber denge, sağlık ve aydınlanma da getirir. Yoga öğretilerinde istek ve arzuların bizi yanılgılara sürüklediği ve yanılgılara düşmemek için kendimizi geliştirmemiz, bakış açımızı genişletip idrak gücümüzü arttırmamız gerektiği anlatılır. Aydınlanma gelişme ile olur ve bizi daha özgür hale getirir. Bhagavad Gita'da, "*Arzularımız bilgi ateşinde yanmalıdır, bu ancak yoga ve çile ile mümkün olur. Kendilerini karmadan azat edenler mutlak kurtuluşa (moksha) erişirler;*" diye geçer.

Hindu öğretilerine göre dünyaya gelirken deneyimlemek istenilenler ve görevler "kader" olarak belirlenmiştir, fakat karma sayesinde seçim hakkı vardır. Kaderde olması gerekenleri seçilen yollarla gerçekleştirebilme şansı vardır. Nasıl hareket edileceği bireyin kendi özgür iradesiyle belirlenir. Eğer yaşamda her şey olduğu gibi alırsa, değişiklik yapma çabası gösterilmezse, birey, kader çarkında hep aynı devrimde aynı şeyleri deneyimlerken bulur kendini. Oysa Hindu öğretilerine göre ruh evrensel bir yolculuk içindedir ve geçici bir süre bu dünyada kalacaktır, sonra bu dünyadan ayrılmak zorundadır. Bu dünyada öğrendikleri ve deneyimleri ruhu geliştirip bilgelik boyutuna taşır. Eğer birey kader çarkından çıkıp yeni deneyimler, yeni bilgiler kazanmak için çaba göstermezse tekrar tekrar ruhun farklı bedenlerde dünyaya geleceğine inanılır. Ruhun yolculuğa devam edip tekrar bu dünyaya dönmemesi için, ruha yeni deneyimler, yeni öğretiler ile çeşitli bilgiler yükleyerek bilgelik konumuna getirmek gerekir. Bu da çabayla, hareketle olur.

Bhagavad Gita'da, "*Benim için çalışmayı dene, çünkü benim için çalışarak mükemmellik mertebesine yükselirsin. Eğer bunu da uygulayamazsan, o zaman bilgi edinmekle meşgul ol. Ancak, meditasyon bilgiden daha iyidir, çünkü kişi bu feragatle akli huzura kavuşur;*" der Krishna.

nilcvk@gmail.com

Bizden Haberler

Selin Erş

• Vakıf katılımcılarımızdan Sn. Doç. Dr. Haluk Berkmen'in torunu Lara Berkmen Tanrıku, maalesef 15 Ağustos 2013 sabahı vefat etti. Bir yıldan beri lösemi hastalığı ile mücadele eden Lara çok özel bir insandı. Cenazesi ABD, Connecticut eyaletinin Fairfield kasabasında defnedildi. Haluk Bey ve ailesine vakfımız adına başsağlığı ve sabır diliyoruz.

• Vakıf katılımcılarımızdan sevgili Gökçen Taviloğlu, İstanbul Üniversitesi İktisat Bölümünden başarıyla mezun oldu ve ikinci üniversite olarak tercihini yine İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünden yana kullandı. Başarılı dostumuzu tebrik ediyor, yeni bölümünde de başarılarının devamını diliyoruz.

• Bültenimizi ve Vakfımızın yeniliklerini websitemizden ve Facebook sayfamızdan takip edebilirsiniz.

www.anadoluyaydinlanma.org

www.facebook.com/#!/AnadoluAydinlanmaVakfi

• Doğumlar, vefatlar, evlilikler, başarılar, etkinlikler, açılan sergiler ve vakıf üyelerimizle ilgili diğer her konuda bizi lütfen haberdar edin. info@anadoluyaydinlanma.org